

Prenup Forms Old and New

Rabbi Mordechai Willig
Segan Av Beth Din, Beth Din of America
Rosh Yeshiva, RIETS

- 1) נוסח הכתובה – ואנא אפלח ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי ליכי כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין זנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא
- 2) מסכת כתובות מח. – כגון דאורחיה דידיה ולא אורחה דידיה, ת"ק סבר: כי אמרינן עולה עמו ואינה יורדת עמו
- 3) תוס' שם – רבי אליעזר בן יעקב אומר שארה כסותה לפום שארה תן כסותה כו' - פירש רשב"ם דרבי אליעזר בן יעקב סבר נמי דמזונות דאורייתא דהכי מתניא סיפא דברייתא מזונות מנין אמרת ק"ו ומה דברים שאין בהן קיום נפש כך דברים שיש בהן קיום נפש על אחת כמה וכמה דרך ארץ מנין אמרת קל וחומר ומה דברים שלא נישאת עליהם לכתחילה אינו רשאי למנוע ממנה דברים שנישאת עליהם לכתחילה אינו דין שאינו רשאי למנוע ממנה ולפי זה תימה ברייתא דלעיל דקתני תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה דמשמע דמזונות דרבנן כמאן אתיא.
- 4) הפלאה שם – ונראה דלפי מה שכתבנו לעיל בתוד"ה תקנו מזונות וכו' ובסמוך גבי קבורה דאפי' אם הוא מדאורייתא מ"מ שייך לשון תיקנו משום מזונות וקבורתה לפי כבודה דהוא מצד התקנה, א"כ י"ל לראב"י כיון דלא יליף אלא מק"ו משום דמזונות הוא קיום הנפש היינו רק לקיום נפשה, אבל לת"ק דשארה מפורש בקרא היינו מסתמא מזונות דרגילה בי' דהא כתיב בעולת בעל ודרשינן שעולה עמו ואינה יורדת, ותו דלקיום נפשה לא צריך קרא דאתי' בק"ו מדראב"י
- 5) שולחן ערוך אבן העזר ט:ד – מעשה ידיה כנגד מזונותיה. לפיכך אם אמרה: איני ניזונית ואיני עושה, שומעין לה. הגה: וע"ל סימן פ'. י"א דכל אשה האומרת: איני ניזונית ואיני עושה, נתבטלה התקנה, ואינה יכולה לחזור בה ולומר: אני ניזונית ואני עושה (ב"י בשם הר"ן שכ"כ בשם הרמ"ה). ויש חולקים (ר"י נכ"ג). וכל שאינה ניזונית, אין לה כסות, דהוא בכלל המזונות (שם בהר"ן). אבל הבעל שאמר: איני זנך ואיני נוטל מעשה ידיך, אין שומעין לו. אבל יוכל לומר: צאי מעשה ידיך במזונותיך, ומה שאינו מספיק אשלים לך) (הר"ן פרק הדר).
- 6) שולחן ערוך אבן העזר ע"ב – האשה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר, אם באה לד מחמת טענה שהוא בשכונה שיוציאו עליה שם רע וכיוצא בזה, חייב לזונה שם אם תבעה מזונות; אבל אם לא תבעה, מחלה על מזונות דלשעבר. הגה: וה"ה אם היתה לה קטטה עם בעלה ולא מתדר לה עמו, והמניעה ממנו, ולותה למזונות, צריך לשלם; אבל אם המניעה ממנה, א"צ לשלם, דאין האיש חייב במזונות אשתו לה אלא כשהיא עמו
- 7) בית יוסף אבן העזר (סו:יא) – כתב הרשב"א שאלת זה שנהגו לכתוב בכתובות אפילו מגלימא דאכתפאי אם הוא דוקא או שופרא דשטרא תשובה אם אינו מנהג וזה כתב קרוב הוא בעיני שזה שכתב מה שלא הורגלו אחרים בדוקא כתב ואומרים לו פשוט ותגבה לה אבל כיון שהורגלו הכל לכתוב כן מסתברא דשופרא דשטרא הוא ואינו (נ"א: שאינו) בדעת שיכתבו בדוקא ויפשיטום ערומים. וגלימא שאמרת מהו כל בגד עליון שאדם מתכסה בו קרוי גלימא מלשון ויגלום אדרתו ועכשיו אין קורין גלימא אלא לקאפ"ה שאמרת וכל שבממון הולכין אחר לשון בני אדם שבאותו מקום:
- 8) שיטה מקובצת מסכת כתובות י. – וכיון שכן היכא דטעין טענת בתולים נאמן אפילו להפסידה תוספת כתובתה אף על פי שחייב בו את עצמו בקנין וכן הללו שכותבין דחזו ליכי מדאורייתא דמשעבדין נפשייהו בקנין כמו דאורייתא נאמן וכ"כ רבינו הרב נ"ר. הרשב"א:

9) ספר נחלת שבעה שטרות סימן ט – ואם ח"ו שיעשה כמר פלוני הנ"ל לזוגתו מרת פלונית איזו דברים שאינה יכולה לסבול וצריכה לבית דין, אז תיכף ומיד יתן לה עשרה זהובים לפיזור (יד) מזונות. וכן יתן לה כל חודש וחודש משך ימי הקטט. וכל בגדיה ותכשיטיה השייכים לגופה. וירד עמה בדיני ישראל לבית דין שלהם, (ואם אין בית דין בעירם, יכתוב לבית דין הסמוך, או בזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד) תוך שני שבועות אחר בקשתה ממנו, ועל פיהם יעמוד כל ריב וכל נגע

10) פתחי תשובה אבן העזר סימן נג – פשוט במדינות אלו. עבה"ט מ"ש לפ"ז אפי' לא נכתב כו' מחמת עידור וקטט כו' וע' בנחלת שבעה בדיני תנאים אחרונים סי' ט' סעיף י"ד שכל וז"ל ולא ידעתי מנין להם שכותבין בפשיטות מחמת עידור וקטט ולא נזכר בתקנות מענין הקטט כלום כו' ונמשך כך המנהג עד שהדבר חזק בלבם וסבורים שהוא מתקנת שו"ם כו' עכ"ל וע' בת' בגדי ישע סי' ז' שהביא בשם תשו' בית אפרים סי' ס"ג (ד"ה ועוד נלע"ד) שדנין דין תקנת שו"ם גם בקטט ע"ש: ומ"ש הבה"ט דוקא דהוא ידע המנהג. עי' בתשו' תשואת חן סי' נ"ה בא' שטען שלא ידע המנהג ובתנאים לא נכתב והאריך בזה והעלה דתוך שנה ראשונה ודאי אינו יכול לטעון לא ידעתי דתקנת ר"ת נתפשט בכל ישראל והב"ש מיירי בתקנת שו"ם של שנה שניה. ובשנה שני' במדינת פולין ג"כ אין בזה הטענה כלום דבפולין קבלו תקנת שו"ם בכל המדינה ומה"ט אין פורטין התקנה וגם אין מקבלין קנין מן החתן והכלה על זה וא"כ נהי' דלא ידע מתקנת שו"ם מ"מ כיון שהמנהג פשוט היא נתנה לו אדעת' דמנהג' אך במדינ' אשכנז דנהגו לפרוט וגם מקבלין קנין ע"ז יכול לומר לא ידעתי מן המנהג ואף שראיתי בשום פעם שמחזירין היינו מפני שכתבו בפירוש וקנו על זה ע"ש שהעלה כן להלכה ולא למעשה (עב"ש בסי' ק' סק"ב) ועיין בת' חוט השני סי' ל"ב באחד שטען שעל חזרת הנדוני' מחל לו חמיו בפירוש קודם חתונתו בעבור שחמיו לא נתן לו כל מה שהבטיח לתת לו לכן מחל לו ג"כ על שטר העידור והאריך קצת כדן הטוען אחר מעשה ב"ד והעלה בנ"ד ודאי יכול לטעון טענת מחילה ולכן ישבע היסת שמחל לו חמיו בפירוש ולא יחזיר כלום ע"ש:

11) שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן קז בענין להוסיף בשטר התנאים שאם יבואו לידי פירוד לא יעכב מליתן גט פטורין. כ"ג חשון תש"ם לכבוד ידידי מחו' הרה"ג מוה"ר יחיאל יצחק פאר שליט"א, ר"מ דרך איתן אחדשה"ט. בדבר שאלת כת"ה אם נכון להוסיף בשטר התנאים לשון כזה: אם אחרי הנשואין יבואו לידי פירוד, ח"ו, אז הבעל לא יעכב מליתן גט פטורין והאשה לא תסרב לקבלו, כאשר כך יצוה הב"ד פלוני ע"כ. ועל ידי הוספה זו יכריחו הערכאות שיצייתו שני הצדדים להב"ד. הוספת דבר זה מותר והגט לא יהיה גט מעושה. גם יש תועלת להצילה מכבלי העיגון. אבל טוב שיראה את החתן והכלה ויכירם היטב אם יש לחוש מצד טבעם שתנאי כזה יגרום למחלוקת ומריבות ביניהם ח"ו. והנני ידידו, משה פיינשטיין.

12) קובץ תשובות הרב אלישיב חלק א סימן קסג – וכן לפי מ"ש בער"ש מכיון דכל כתובה הוא על הספק אם יגרשנה או תתאלמן וזה בגדר אסמכתא [שהרי לדידי' ארוסה לית לה כתובה מצד תקנת חז"ל ומן הנישואין תנאי כתובה ככתובה דמי כהא דר"פ אעפ"י] ורק משום רב גידל אמר רב מועיל לסלק אסמכתא.

13) קובץ תשובות הרב אלישיב חלק ב סימן צח – ובבית מאיר שם באשה שהרויחה כסף ע"י מלאכות שאינן מעבודת הצמר או ע"י מו"מ וכיוצ"ב, שמן הדין אין האשה מחוייבת להתעסק בהם, היא יכולה לטעון קים לי שלגמרי שלה.

14) שולחן ערוך חושן משפט הלכות מקח וממכר סימן רז – כל האומר: קנה מעכשיו, אין כאן אסמכתא כלל, וקנה, שאילו לא גמר להקנות לא הקנהו מעכשיו. כיצד, אם באתי מכאן ועד יום פלוני קנה בית זה מעכשיו, וקנו מידו על כך, הרי זה קנה אם בא בתוך הזמן, וכן כל כיוצא בזה. הגה: וי"א דמעכשיו לחוד לא מהני לסלק אסמכתא, אלא בעינן ג"כ שיקנו ממנו בבית דין חשוב ומעכשיו (תוס' והרא"ש ומרדכי פרק איזהו נשך). וי"א דכל האומר: על מנת, כאומר: מעכשיו, דמי, לענין אסמכתא (ב"י

לדעת הרמב"ם). ויש חולקין אם האסמכתא היא בדרך קנס לא אמרינן על מנת כמעכשיו דמי (ב"י בשם תשובת רשב"א סימן תתקי"ז, ואלף קמ"ט).

15) שם סעיף טו – אסמכתא שקנו עליה בבית דין חשוב, הרי זה קנה, (וכל שלשה דבקיאי בדיני אסמכתא מקרי בית דין חשוב לענין זה) (טור בשם הרא"ש והרא"ש כלל ע"ב סי' ה'). וי"א דבעינן בית דין חשוב שבעיר או המומחה לרבים (מרדכי פרק א"נ והמגיד פי"א דמכירה). ואם צוה לכתוב בשטר שקנו ממנו בבית דין חשוב, אף על גב דלא קנו, מהני, דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי. ואפילו לא אמר בפירוש, אלא צוה לכתוב שטר חוב, מהני כאילו פירש בהדיא (הגהות מיימוני פי"א דמכירה ותשובת מ"י דקנין סימן ד'), ועיין לעיל סימן ס"א סעיף ה'; והוא שיתפס זכותיו בבית דין, והוא שלא יהיה אנוס. כיצד, הרי שהתפס שטרו או שוברו בבית דין, וקנו מידו שאם לא יבא ביום פלוני ינתן שטר זה לבעל דינו, והגיע היום ולא בא, הרי אלו נותנים, והוא שיהיה בבית דין חשוב. (וי"א אף על גב דלא התפס זכותיו מהני, הואיל וקנו ממנו בב"ד חשוב; וכתב הרא"ש דהכי נהיגי עלמא).

16) שולחן ערוך חושן משפט סא:ג – מי שטען על כתובת אשתו שהיה עם הארץ {כג} ולא הבין כשקרא החזן הכתובה והתנאים, יח (כג) <כד' כג'> אין שומעין לו. הגה: לז' {כד} וה"ה בשאר דקדוקים שיש לדקדק מן השטר, ולא אמרינן דהאי גברא לא דקדק כל כך, וכמו שנתבאר בסמוך (בית יוסף בשם ריב"ש סימן ת"פ).

17) ש"ך שם – אין שומעים לו. ואפילו ידוע שאינו מבין לשון השטר, מתחייב הוא בכך כיון שקיבל על עצמו ושתק. ועיין לעיל סימן מ"ה סעיף ג' עוד מזה

18) רמב"ם הלכות מכירה (יא:טו-יז) – הלכה טו – המחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי כלל, אף על פי שלא היה חייב לו כלום הרי זה חייב, שדבר זה מתנה היא ואינה אסמכתא, כיצד האומר לעדים הוו עלי עדים שאני חייב לפלוני מנה, או שכתב לו בשטר הריני חייב לך מנה אע"פ שאין שם עדים, או שאמר לו בפני עדים הריני חייב לך מנה בשטר, אע"פ שלא אמר אתם עדי, הואיל ואמר בשטר הרי זה כמי שאמר הוו עלי עדים וחייב לשלם, אע"פ ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום, שהרי חייב עצמו, כמו שישתעבד הערב, וכזה הורו רוב הגאונים. + – הלכה טז – חייב עצמו בדבר שאינו קצוב, כגון שאמר הריני חייב לזון ט אותך או לכסות חמש שנים, אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד, שזו כמו מתנה היא ואין כאן דבר ידוע ומצוי שנתנו במתנה, וכן הורו רבותי. +/השגת הראב"ד/ בדבר שאינו וכו'. א"א רבותיו הורו ולא ידעתי מאין הורו שהרי בגמ' הקשו מאותה משנה לריש לקיש וסייעו לרבי יוחנן והיו סבורין שאינם כשטרי פסיקאטא ור"ל הוא שמעמיד אותה בכך וכשתעין יפה הכל דרך אחד עכ"ל. + – הלכה יז – ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהיה זן את בתה חייב לזונה, מפני שפסק בשעת נשואין והדבר דומה לדברים הנקנין באמירה.

19) פתחי תשובה אבן העזר סימן צב – עיין בס' ישועות יעקב שתמה על המנהג שלנו שכותבין שטרי סילוק אחר שידוכין קודם נישואין והרי אצלינו הקידושין והחופה באים כאחת א"כ קודם נישואין הוי ג"כ קודם אירוסין ולא מהני מידי הסילוק כמ"ש הרמ"א כאן. וכתב קצת ליישב המנהג ומסיים ומ"מ אם יבא שטר סילוק כזה לפני מהיום נכון לעשות פשר דבר ע"ש. ועיין בתשו' גאוני בתראי סי' ט"ז תשוב' מהגאון בעל ט"ז במעש' באלמן שנשא אלמנה וקודם חופה סילקה לו מה שהבטיח' לו אך השאיר' לנפשה סך קצוב שיהיה לה לבד ולא יהי' לו חלק בו וקנה קנין על זה ואחר הנישואין בא אבי האלמנה לב"ד שיתן לה כתוב וחתום שאין לו חלק בזה ואותו האישה הוא ע"ה אינו בקי בדינים וטען ואמר אף שהקניתי בק"ס לא אתן לך כתוב וחתום מה דינו של דבר זה. והשיב לכאור' אלמן זה שסילק נפשו קודם הנישואין ודאי לא הוי סילוק כמ"ש הר"ן והרשב"א דדוקא אחר אירוסין כו' אך מצד אחר נראה דהדין עם האשה דיש לדמות לה היא דהאש' שנפלו דף ע"ט במאי דמסיק בשטר מברחת דעשאו כנכסים שאינם ידועים לבעל ואלבא דר"ש ופי' רש"י דסבור שהמתנה גמור' ע"ש וה"נ כן הוא דהוא סבור שהסילוק הוא טוב אפילו בעת בואו לב"ד וכבר פסקו התוס' והרא"ש בשם ר"ח והטור הלכה כר"ש ע"כ הדין עם האשה ומחוייב ליתן לה כתוב וחתום כי סתם קנין לכתוב עומד עכ"ד ע"ש. ועיין בתשובת נו"ב תניינא סי' צ' שהשיב אודות שטר סילוק שלא נתבאר בתוכו אם נכתב בין חופה לקידושין או אם נכתב קודם קידושין או אחר החופה רק זמנו של שטר הוא ביום

החופה הנה לדעתי יד בעל השטר על התחתונה כו' ולכן הדין עם הבעל אם יטעון שלא נעשה הסילוק בין קידושין לחופה. ואמנם יש חילוק בזה בין סילוק פירות נכסי מלוג בחייה או לענין מכירת האשה ובין סילוק הירוש' לאחר מיתה גם יש לשונות שמהני אפי' קודם אירוסין ואחר נישואין ע' סעיף ז' בהגה והרבה פרטי דברים יש בזה וצריך לראות גוף השטר ואז אוכל להשיב דבר ברור עכ"ד ועיין בת' חות יאיר סי' מ"ז וסי' נון ונ"א ונ"ב מענין זה (וע' בתשו' חתם סופר אה"ע ח"ב סי' קס"ו):

20) שו"ת חוות יאיר סימן נ – ואפילו אם אנו יודעים שלא סילק את עצמו באו"ה מ"מ מהני הודאתו כמבואר בכמה דוכתי. כללא דמלתא לע"ד יש לשטרי סילוק שלנו שנעשו קודם החופה על מה לסמוך

21) שולחן ערוך אבן העזר הלכות כתובות סימן פ"א – מעשה ידיה לבעלה, כיצד, הכל כמנהג המדינה; מקום שדרכן לארוג, אורגת; לרקום, רוקמת; לטוות צמר או פשתים, טווה; ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו, אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד. דחקה עצמה ועשתה יותר מהראוי לה, המותר לבעל. הגה: ודוקא שנותן לה מעה כסף כל שבוע, כמו שנתבאר לעיל סימן ע'. ויכולה אשה לומר: איני נוטלת מעה כסף ואיני נותן המותר; אבל הבעל לא יוכל לומר כן (טור בשם הרמ"ה וכ"כ הר"ן פרק אע"פ וכ"כ השאלות פרשת משפטים).

22) חלקת מחוקק שם – ועשתה יותר מהראוי לה. דעת המ"מ אפי' שעשתה בשעה שבני אדם ישנים מכ"ש עשתה הרבה מלאכות ביחד שלא ע"י הדחק וע' בטור הביא דעות בזה מחלוקת ר"ת ורב האי והרא"ש לא הכריע ותוכל האשה לו' קים לי כמ"ד לעצמה וכתב הרב בב"ח שכן נוהגים במדינות אלו שלא להוצי' מיד האשה שום העדפה שעל ידי הדחק:

23) חידושי הרמב"ן כתובות דף סה. – הא דאמרינן לעיל לא צריכא כגון דאורחא דידיה ולא אורחא דידיה, כלומר דרגיל בה איהו ולא רגילה בה איהי לא בבית אביה ולא בבית בעלה ואין דרך בנות משפחתו בכך ואין דרך בנות משפחתה בכך, שאם הי' דרך בנות משפחתו או בנות משפחתה קי"ל עולה עמו ואינה יורדת עמו, אלא מאי אורחא רגילה קאמרי' כלומר שאינה רגילה בכך לא בבית אביה ולא בבית בעלה, ורבינו הגדול ז"ל השמיטה נראה שהוא מפרש דאורחא דרך בנות משפחתה, ולפי פירושו אין הלכה כאחד מהן אלא נותן לה כר וכסת משום דעולה עמו ואינה יורדת עמו והלכתא כר' נתן ולא מטעמי' וכ"כ רבינו חננאל ז"ל.

24) שו"ת יביע אומר אבן העזר (ג:טז) – בזמן הזה שהחתן מקבל בקנין גמור על כל שעבודי הכתובה, אם משתעבד במזונות מדאורייתא או לא. (כד) קושטא קאי שיש צד לומר שהואיל והחתן מקבל בקנין גמור בשעת החופה על כל התחייבויות הכתובה ותנאיה, הו"ל שעבוד גמור מדאורייתא. וא"כ אף למ"ד מזונות דרבנן אין להאמינו בטענת פ"פ להפקיע עצמו מחיוב מזונות. אולם יש לדחות עפ"מ ש' מרן הב"י אה"ע (סי' סו) בשם תשו' הרשב"א, שאלת זה שנהגו לכתוב בכתובות ואפי' מגלימא דאכתפאי אם הוא דוקא או שופרא דשטרא. תשובה, אם אינו מנהג זה כתב, קרוב הוא בעיני שזה שכתב מה שלא הורגלו אחרים בדוקא כתב, ואומרים לו פשוט ותגבה לה. אבל כיון שהורגלו הכל לכתוב כן, מסתברא דשופרא דשטרא הוא, ואינו בדעת שיכתבו בדוקא. עכ"ל.